

S a ž e t a k

Ivo Škarić, Filozofski fakultet, Zagreb
UDK 801.4:808.62, izlaganje na fonetskom simpoziju „Govorne komunikacije“ 15. prosinca 1984. u Zagrebu, primljen za tisak 3. travnja 1985.

Sound, Phoneme and Letter j

Both linguistic analysis and experiments brought up in the article confirm the instability of the phoneme *j* only in the case when it occurs between vowels the first or the second of which being *i* or *e*; *j* is a phoneme only if the linguistic structure points to it as such, otherwise not. In the same way the graphic group *ije* originating from the long *ja* must be considered biphonemic taking either the form of *ie* or that of *je*.

SROČNOST S RAZLIKOM U SUBJEKTU
I IMENSKOM DIJELU PREDIKATA

Stjepan Babić

Subjekt i imenski dio predikata mogu se razlikovati u rodu, broju i licu, a različita se sročnost može očitovati u sponi (glagolskom dijelu predikata).

1. Razlika u licu i broju

Ako se subjekt i imenski dio predikata razlikuju u licu ili broju, spona se slaže prema pretežnosti lica i broja:

Ja sam ban, banice moja! (...) Da, ti si pravi ban! (Matoš, Iverje, 147.) – *Vi ste govornik.* (Marinković, Kiklop, 110.) – *Može se, prema tome, reći da sam narod.* (Šoljan, Izdajice, 16.) – *Kao da sam ovo ja? – zar to da sam ja? Zar to mogu biti ja?* (Isto, 58.) – *Gledate me. To sam ja.* (S. Novak, Izgubljeni zavičaj, 89.) – *Jer gazda samo čuva i nadzire da ne propadne... a gazda si ti!* (Isto, 24.) – *Baš ste deran, govorila mu je...* (Sudeta, Mor, 53.) – *Pa mi smo klika, dušo moja, vi i ja!* (Marinković, Ruke, 122.) – *Pijana svinja si ti!* (Glumac, Pohvatajte male lisice, 63.) – *Ja sam dvije dječje ručice što su se zadnje vidjele kada se mališ utopio u vodi.* (T. Ujević, Mudre i lude djevice, 120.)

Ako je razlika između subjekta i imenskog dijela predikata u broju 3. lica, spona je u množini, a glagolski se pridjev slaže s imenicom u množini:

U ono su vrijeme Tadijanovići bili velika zadruga. (Tadijanović, Prsten, 136.) – *San je veliki znak pitanja, nije temelj na kojem se kuće izgrađuju. San su ženske kose: leglo mašte, uobraženja.* (T. Ujević, Mudre i lude djevice, 98.) – *Ali oni su jedan sasvim drugi narod.* (Majdak, Kužiš, stari moj, 140.) – *Nerezine su naše najveće imanje.* (Nazor, Zmija.) – *Oni su bili mlađa generacija...* (Šoljan, Izdajice, 46.) *U običnom govoru supstancija su zvučni valovi...* (R. Katičić, J, XII, 35.) – *U razgovoru tekst su zvučni valovi...* (Isto, XIII, 136.) – *Klasičan su primjer za funkcioniranje IDO... engleska prezimena.* (Muljačić, 38.) – *Moja lovina bili su tada poljski i vodeni štakori.* (Vj. 22. 1. 62. 7.) – *Eugen pjeva kao da su mu publika sve okrunjene glave Evrope.* (Miler-Šoljan, Rakova obratnica, 70.)

Sasvim je iznimno da je u takvim primjerima spona u jednini:

„*Detektivske priče*” je serija koja se uvukla u naše domove na mala vrata. (Studio, 23. 11. 74. 12.) – „*Moderni centurioni*” je knjiga koja nakon dugog vremena nije govorila o supermenima. (Isto, 13.)

2. Razlika u rodu

Kad se subjekt i imenski dio predikata razlikuju u rodu, glagolski se pridjev slaže s predikatom ako je subjekt zamjenica s. r.:

Ono je bila Marija. (S. Novak, Izgubljeni zavičaj, 100.) – *Bila je to ona mrtva Marija.* (Isto, 101.) – *To je bio komandir Borko.* (Isto, 104.) – *...to je tek bila fiktivna krivica.* (Isto, 115.) – *To nije bilo voljno, to je naprosto bio samo postupak.* (Isto, 123.)

Ako je subjekt imenica, glagolski se pridjev uglavnom slaže sa subjektom:

Boba je uopće oduvijek bila dobar čovjek. (Krleža, Povratak F. L., 167.) – *...ovaj husarski obrstar bio je najobičnija maska.* (Krleža, Forum, 10–11/72, 650.) – *Najmanji brat je bio urlapče.* (Kikić, Provincija u pozadini, 134.) – *Školska je prostorija bila prilično rasvijetljen i zračan podrum pod župnikovim stanom.* (Nazor, Prijelaz preko Crvenog mora.) – *Genij dobrote ne bi bio ženska histerija nego shizofrenija...* (T. Ujević, Mudre i lude djevice.) – *...svijest je bila ravan dodir s kosmosom...* (Isto.) – *Kućice su bile, u stvari, samo visoki krovovi usukani kao stidljive koludrice...* (S. Novak, Izgubljeni zavičaj, 114) – *Zemlja je bila kamen bodljikav i leden.* (Isto, 149.) – *Grga nije bio kukavica.* (Isto, 183.) *Zvao se Rade i osim slikanja bavio se preprodajom raznih stvari. Bio je da tako kažemo, lokalna komisiona radnja.* (Šoljan, Izdajice, 36.) – *Aldo je bio moje godište...* (Isto, 46.) – *...svaka moja pobjeda bila je moj poraz...* (Isto, 61.) – *Bila je doktor kemije...* (Isto, 128.) – *...jer je bila dobar drug. Bila je vrlo dobar drug.* (Isto, 130.) – *Cijeli ovaj put bio je već jedno veliko vraćanje...* (Šoljan, Kratki izlet, 124.) – *...asfalt je bio žvakaća guma...* (Glumac, Pohvatajte male lisice, 37.) – *Oduvijek je bio nula.* (Vj. 20. 6. 73. 10.)

Kolebanje je moguće tamo gdje su zbog međusobnog suodnosa (korelacije, koordinacije) subjekt i imenski predikat potpuno ravnopravni pa je i teško utvrditi, zbog slobodnoga reda riječi, što je zapravo subjekt, a što predikat, npr.:

Djedovi su ti bili skitnice... (Šoljan, Izdajice, 173.) – *Međašnji suci su bila djeca.* (Vus, 19. 3. 58. 9.) – *Jedna od značajnijih operacija bio je prvi napad engleskih podmorskih komandosa na luku Singapoorea.* (Vj. 15. 4. 60. 7.) – *...najveći podvig bio je rezanje sidrenih lanaca.* (Vj. 7. 5. 60. 6.) – *Ondašnja je Ljubljana bio miran i ne odviše prometan grad.* (A. Šlivarić)

U navedenim primjerima moguća je i sročnost: *Djedovi su ti bile skitnice... Međašnji suci su bili djeca. Jedna od značajnijih operacija bila je prvi napad engleskih podmorskih komandosa na luku Singapoorea. – ...najveći podvig bilo je rezanje sidrenih lanaca. Ondašnja je Ljubljana bila miran i ne odviše prometan grad.*

Ipak, rijetka je sročnost prema predikatu kad je jasno što je subjekt kao u primjeru: *Zelene tapete zidova nisu se pred mnogim litografijama i slikama pravo ni vidjele. Litografije bili su portreti znanaca i prijateljica.* (Đalski, Pod starim krovovima, 189.)

Odatle i kolebanje u nazivu francuskoga filma:

Don Juan je bio žena (Vj. 4. 4. 74. 9.)

Don Juan je bila žena. (VI. 4. 4. 74. 18.)

S a ž e t a k

Stjepan Babić, Filozofski fakultet, Zagreb

UDK 801.564:808.62, izvorni znanstveni članak, primljen za tisak 10. rujna 1984.

Congruence with Different Subject and Nominal Part of the Predicate

This paper deals with the congruence in standard Croatian of the verbal part of the predicate in cases where the subject and the nominal part of the predicate are different in gender, number and person.

ODNOS IMENICA NA *-ITET* I ODGOVARAJUĆIH IMENICA NA *-OST*

Milica Mihaljević

U hrvatskom književnom jeziku postoji velik broj međunarodnih riječi koje se često nazivaju internacionalizmi ili evropeizmi. Posebno ih mnogo ima u stručnom i publicističkom stilu. Ovdje ću se zadržati na primjeru internacionalizama na *-itet*. U Matešićevu odstražnom rječniku¹ zabilježeno ih je 139. Ovaj bi se popis mogao još upotpuniti, vjerojatno zato što nove tudice ulaze neprestano u naš jezik. Matešić npr. ne bilježi *kolektivitet*, *kredibilitet*, *muzikalitet*, *negativitet*, *oportunitet*, a te su riječi potvrđene na radiju, televiziji ili u tisku.

Imenice na *-itet* latinskog su podrijetla, u francuskom svršavaju na *-ité*, u engleskom na *-ity*, a u njemačkom na *-ität*. Kod nas se primaju prema njemačkom izgovoru. Budući da svršavaju na suglasnik, muškog su roda. O riječima na *-itet* već je pisao M. Minović.² On je riječi na *-itet* dijelio prema nekim semantičkim i tvorbenim karakteristikama i prema odnosu s odgovarajućim riječima u drugim jezicima (prvenstveno njemačkom): „U prvoj podskupini biće razmotrene imenice koje su u sh. jeziku primljene u obliku u kome su formirane i u kome se upotrebljavaju u njemačkom jeziku (...). U drugoj podskupini biće razmotreno stanje imenica koje su u srpskohrvatskom jeziku tvorene od sličnih osnova kao i imenice prethodne skupine, ali prvo sh. derivacionom morfemom *-ost*, a onda i sufiksom *-itet*, koje (imenice) također u njemačkom imaju prema sebi oblik

¹ Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen, Wiesbaden, 1965.

² M. Minović, Internacionalne tendencije u razvoju savremenog srpskohrvatskog književnog jezika, Književni jezik, Sarajevo, 12 (1983), str. 19–34 i O leksičko-semantičkom mikrosistemu tipa aktivnost/aktivitet u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku (u poređenju s ruskim, poljskim i makedonskim jezikom, – tvorbeni aspekt – (Referat za IX međunarodni kongres slavista, Kijev, 1983), Sarajevo, 1981.